

Odpowiedzialna konsumpcja i Sprawiedliwy Handel.

„Nie potrzebujemy dobroczynności, nie jesteśmy żebrakami. Jeżeli dostaniemy słuszną zapłatę za nasze towary, możemy spokojnie żyć bez dobroczynności. Za najważniejsze osiągnięcie Sprawiedliwego Handlu uważam to, że odzyskaliśmy naszą utraconą godność istot ludzkich. Już nie jesteśmy zabawką w rękach anonimowych sił ekonomicznych, które nas niszczą.” (Isaias Martinez, plantator kawy, spółdzielnia rolna Sprawiedliwego Handlu UCIRI, Meksyk)

Obecny podział świata na bogatą, uprzemysłowioną Północ i biedne Południe ma swoje źródło w złożonej sytuacji politycznej i społeczno-ekonomicznej. Ubogie kraje z powodu narzuconych im niesprawiedliwych warunków handlu międzynarodowego tracą 2 miliardy dolarów dziennie. Suma ta wystarczyłaby na rozwiązanie problemu nędzy i głodu na świecie. Wymiana handlowa ich produktów odbywa się po cenach niższych niż koszty ich produkcji. Rynki lokalne tych krajów zalewane są tanią, dotowaną żywnością, głównie z Unii Europejskiej i USA. Oznacza to ogromne zyski dla wielkich korporacji międzynarodowych, a dla ubogich nadmiernie długie godziny pracy w upale czy w niebezpiecznych warunkach, które nie umożliwią im wyjścia z ubóstwa. Nie stać ich na leczenie, ani na naukę dzieci, które muszą pracować (ponad 210 milionów dzieci musi pracować). Czasem zapłata nie starcza nawet na jedzenie. Do pracy wykorzystuje się coraz więcej niewolników (na świecie jest już ich ok. 27 milionów). Natomiast konsumentom w krajach bogatych umożliwia to nabywanie produktów za cenę niższą od rzeczywistej wartości. Szukając w sklepach możliwie niskiej ceny, najczęściej nie zdajemy sobie sprawy, jakie były tego koszty dla ludzi i środowiska naturalnego w krajach producenckich. Życie mieszkańców Afryki, Azji i Ameryki Łacińskiej zależy między innymi od sprzedaży kawy, kakao, herbaty, ryżu czy bananów. Powinniśmy być świadomi, że kupując te i wiele innych produktów z tych krajów uczestniczymy w światowym systemie wyzysku.

Gdyby tak producenci Afryki, Południowej i Południowo-Wschodniej Azji oraz Ameryki Łacińskiej mogli zwiększyć swój udział w eksporcie światowym o 1%, przychody mogłyby pomóc 128 milionom ludzi wyjść z ubóstwa. W samej Afryce wytworzyłoby to 70 mld dolarów rocznie – 5 razy więcej niż otrzymują przez pomoc międzynarodową (w 2003 Afryka otrzymała 26 308 milionów USD ODA*).

* **ODA – Oficjalna Pomoc Rozwojowa** – jej celem jest wspieranie rozwoju krajów Południa. Pomoc przekazywana jest w formie darowizn, pożyczek, dotacji udzielanych instytucjom sektora publicznego państw Południa przez organizacje międzynarodowe i instytucje rządowe krajów Północy w tym również Polski.

Klasyczne przykłady niesprawiedliwości i łamania praw człowieka.

Kawa – najpopularniejszy napój świata i towar o największych obrotach na świecie po ropie naftowej. Jej ojczyzną jest Etiopia. Najwięksi jej światowi eksporterzy to Brazylia, Wietnam i Indonezja. Ale dla krajów takich jak Etiopia, Uganda czy Honduras jest to podstawowe źródło dochodów z eksportu. Natomiast z handlu kawą najwięcej zarabiają na niej 4 główne koncerny kawowe – Nestlé, Kraft, Sarah Lee oraz Procter&Gamble, które skupują i palą połowę wyprodukowanej kawy na świecie, wypuszczając takie marki, jak Maxwell House (Kraft), Nescafé (Nestlé) czy Folgers (P&G). Przy jej uprawie pracuje co 4 Etiopczyk. Zgadnij ile dostaje za kilogram ziaren kawy? Równowartość 1,20 zł. Z tego kilograma można zaparzyć 80 filiżanek, wartych ok. 500 zł w kawiarni w Polsce.

Kakao – ponad połowa światowej produkcji kakao pochodzi z Wybrzeża Kości Słoniowej. Ceny ziarna na międzynarodowych giełdach są niskie i zmienne. Spadek cen zmusza plantatorów do obniżenia kosztów produkcji i niskiej płacy dla pracowników. Praca wciąż odbywa się tam w warunkach niewolniczych, a na plantacjach kakao najczęściej pracują dzieci. Największe zyski ze sprzedaży ziarna kakaowego czerpie przemysł czekoladowy i dystrybutorzy uzyskując 70% dochodu. Tymczasem rolnicy w Afryce zachodniej i Ameryce Środkowej otrzymują 5% ceny jaką płacimy za czekoladę. Największe zyski osiągają korporacje międzynarodowe takie jak: Kraft-Jacobs-Suchard-Cote, Nestlé, Mars i Ferrero, które opanowały 80% rynku czekolady. Kakaowce na plantacjach opryskiwane są pestycydami. Powoduje to zatrucia i choroby pracowników plantacji, pracujących bez ochrony i przeszkolenia. W kakao pozostają resztki środków ochrony roślin. Wiele wyrobów czekoladowych zawiera też różne dodatki chemiczne jak: sztuczne aromaty, barwniki, substytuty masła kakaowego.

Niesprawiedliwym praktykom w handlu przeciwstawiają się międzynarodowe ruchy alternatywnego handlu, oparte na zasadach etycznych, w którym człowiek jest ważniejszy od zysku. Jeden z tych nurtów to Sprawiedliwy Handel. Ma on na celu stworzenie dla ubogich producentów krajów Południa możliwości utrzymania się z własnej pracy bez dodatkowej pomocy. Rozwija się on już od ponad 40 lat i ma wielką tradycję. W tę działalność angażują się organizacje kościelne, humanitarne i rozwojowe – czyli takie, które zajmują się trwałym wspieraniem społeczności lokalnych w krajach ubogich. Sprawiedliwy Handel jest partnerstwem pomiędzy producentami z Południa i odbiorcami towarów z Północy. Wspólnie pracują oni nad usunięciem niesprawiedliwości dotyczącej producentów: zwiększeniem dostępu ich produktów do rynków krajów Północy i promocją zrównoważonego rozwoju. Ich produkty są kupowane za godziwą cenę. Gwarantowana przez Sprawiedliwy Handel cena minimalna powinna pokryć co najmniej koszty produkcji i zapewnić producentom średni dochód. Produkty nabywane są bezpośrednio od spółdzielni drobnych producentów, co eliminuje pasożytniczych pośredników i pozwala rolnikom uzyskiwać godziwe zarobki. Długoterminowe kontrakty i przedpłaty na zamówione towary zapewniają rolnikom stałe źródło dochodów i niezależenie się od lichwiarzy. Rolnicy otrzymują także dodatkową premię (ok. 10% od wartości sprzedanego towaru), której celem jest rozwój społeczności lokalnej. O jej przeznaczeniu decyduje demokratycznie miejscowa społeczność producentów i może ją wydać np. na budowę szkoły, studni, ośrodka zdrowia, drogi lub na szkolenia dla producentów. W Sprawiedliwym Handlu praca dzieci i niewolnicza praca osób dorosłych jest wykluczona. Sprawiedliwy Handel kładzie też duży nacisk na ochronę środowiska (np. zakazuje stosowania pestycydów), stąd wiele produktów Sprawiedliwego Handlu ma równocześnie certyfikaty ekologiczne. W jego ofercie dominują produkty spożywcze wytworzone metodami organicznymi. Jednym z nich jest kawa. Największym światowym dostawcą kawy organicznej jest Meksyk, który zaopatruje w nią 40% rynku. Choć cena kawy ze Sprawiedliwego Handlu jest wyższa, jest to jednak kawa o bardzo wysokiej jakości, uprawiana metodami ekologicznymi, a więc o wiele bardziej atrakcyjna dla dbającego o swe zdrowie i wybrednego konsumenta. Do towarów objętych Sprawiedliwym Handlem należą też: kakao, cukier, herbata, owoce egzotyczne oraz ich przetwory i kwiaty. Na produktach tych umieszcza się specjalny znak, który gwarantuje, iż oznakowany towar spełnia kryteria (standardy) Sprawiedliwego Handlu. Prawo ich używania przyznają organizacje certyfikujące, które nie zajmują się handlem, ale kontrolą warunków, w jakich powstają i są sprzedawane/kupowane poszczególne produkty.

Ruch Sprawiedliwego Handlu powstał w latach 50 XX wieku w Wielkiej Brytanii i Holandii jako gest solidarności tamtejszych organizacji pozarządowych z biednymi krajami Południa, które nie miały możliwości eksportowania swoich produktów do krajów Północy. Obecnie Sprawiedliwy Handel jest rozpowszechniony w ponad 50 krajach, a produkty z logo *Fair Trade* można kupić w ponad 3000 sklepach między innymi w Holandii, Belgii, Niemczech, Francji, Włoszech, Wielkiej Brytanii, Czechach i Słowacji. W Polsce istnieje Koalicja Sprawiedliwego Handlu, skupiająca organizacje zajmujące się promocją. Staje się ona stopniowo partnerem do szerszej współpracy z międzynarodowym ruchem Sprawiedliwego Handlu.

Obecność polskich organizacji Sprawiedliwego Handlu jest już odczuwalna podczas różnych kampanii i promocji organizowanych na rzecz globalnego Południa i świadomej konsumpcji. Produkty ze znakiem *Fair Trade* pojawiają się w sklepach z żywnością ekologiczną, w sieciach delikatesów, niektórych hipermarketach, kawiarniach, sklepach internetowych. Są wprawdzie droższe niż analogiczne produkty „tradycyjne”, ale konsumenci zaczynają doceniać ich jakość wynikającą z tego, że nie pochodzą z masowej, chemizowanej produkcji.

Pytania do dyskusji:

- Jakich podjąłbyś się działań, aby rozpowszechnić ruch Sprawiedliwego Handlu w Polsce?
- Wymień 5 powodów, dla których warto zaopatrywać się w produkty pochodzące ze Sprawiedliwego Handlu.

Opracowano na podstawie:

- Materiały różne – Stowarzyszenie Sprawiedliwego Handlu „Trzeci Świat i My” – Sprawiedliwy Handel Gra Fair